

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 27.08.2025
(протокол №1)

Силабус
навчальної дисципліни
Історична урбаністика
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: **ІСТОРІЯ**
Спеціальність: **В9 Історія та археологія**
Галузь знань: **В Культура, мистецтво та гуманітарні науки**
Рівень вищої освіти: перший

Викладач (і)	Константинова Вікторія Миколаївна
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/konstantinova-viktoriya-mykolayivna/
Контактний тел.	+380 97 394 36 73
Е-mail викладача:	vnkonst@ukr.net
Графік консультацій	Консультація відбуваються за допомогою дистанційних технологій у вільний від занять час

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні/семінарс ькі/лабораторні заняття	Самостійна робота	звітність
3/22	10 годин	10 годин	–	2 (залік)

Семестр: осінній
Мова навчання: українська

Мета та предмет курсу:
Метою курсу є формування у здобувачів комплексного розуміння міста як історично змінної соціокультурної системи, ознайомлення з основними підходами до вивчення урбаністичних процесів, а також розвиток умінь аналізувати трансформації міського простору в різні історичні періоди. Курс спрямований на осмислення взаємодії соціальних, економічних, культурних та просторових чинників розвитку міст.

Предметом навчальної дисципліни є історична урбаністика як напрям дослідження, що вивчає процеси виникнення, функціонування та розвитку міст; структуру міського простору;

соціальну організацію міського населення; урбаністичні практики та їх зміни в історичній динаміці; способи репрезентації та інтерпретації міського середовища.

Ключові слова: історична урбаністика, місто, урбанізація, міський простір, соціальна структура, міська культура, просторовий розвиток, урбаністичні процеси, історія міст, міська ідентичність

Компетентності та програмні результати навчання:

№	Програмні компетентності	Компетентності	Результати навчання
1	Спеціальні компетенції (СК)	<p>СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.</p> <p>СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.</p>	<p>ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.</p> <p>ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.</p> <p>ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.</p> <p>ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.</p> <p>ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.</p> <p>ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.</p> <p>ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.</p> <p>ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.</p> <p>ПРН 10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та</p>

			<p>археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.</p> <p>ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.</p> <p>ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.</p> <p>ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології</p>
--	--	--	---

Зміст курсу:

Теоретичні засади історичної урбаністики: підходи, методи, джерела.

Виникнення міст у давнину: чинники та моделі урбанізації.

Місто в середньовіччі: простір, влада, соціальна структура.

Ранньомодерне місто: економічний розвиток і трансформація міського середовища.

Індустріалізація та урбаністичний вибух ХІХ століття.

Міський простір і повсякденне життя: практики, інфраструктура, мобільність.

Соціальна стратифікація та міські спільноти.

Місто як культурний текст: символи, репрезентації, ідентичність.

Міста у ХХ столітті: війни, модернізація, радянський урбанізм.

Сучасні урбаністичні процеси: глобалізація, постіндустріальні трансформації, виклики розвитку міст.

Методи навчання: евристична бесіда, бесіда, пояснення; інтерактивні методи (робота в малих групах, мозковий штурм, метод проєктів, дискусія), імітаційна гра (наукова конференція, семінар-диспут), мультимедійна презентація, методи контролю і самоконтролю, самооцінювання, взаємооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Викладачі та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень: [Про організацію освітнього процесу в БДПУ](#), [Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про політику попередження і боротьби із сексуальними домаганнями та дискримінацією у Бердянському державному педагогічному університеті](#) та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Відвідування занять з курсу є особистим вибором здобувача освіти. Під час лекційних занять лектор розкриває проблемні питання та концепти, які включені до семестрового оцінювання з курсу (екзамену). Під час практичних (семінарських) занять здобувачі освіти відповідають на оприлюднені заздалегідь проблемні питання, приймають участь в дискусіях та обговореннях. Важливим елементом опанування знаннями є *самостійна робота* студентів у вільний час від аудиторних занять (археологічна лабораторії, методичний кабінет, читальний зал).

Під час самостійної роботи здобувачі освіти готують індивідуальні завдання з курсу, які мають бути завантажені на платформу MOODLE у встановлені терміни. Право на перескладання поточних оцінок можуть отримати лише ті здобувачі, які пропустили заняття з поважних причин (лікарняний чи відрадження). Перескладання відбувається у формі усної співбесіди. Підсумковий контроль у формі екзамену складається з двох частин – тестова (розміщена на платформі MOODLE, тест має бути виконаний до дня екзамену) та усна (відповідно до розкладу екзаменаційної сесії, за екзаменаційними білетами у формі усної співбесіди). Здобувачі освіти, які отримали незадовільну підсумкову оцінку мають право на перескладання у встановлені терміни.

Використання штучного інтелекту (ШІ) при підготовці до практичних занять можливе виключно для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладу джерел. Заборонено генерувати неперевіраних та неправдивих фактів (див. [Політика використання штучного інтелекту в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#)).

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: У процесі дистанційного навчання для реалізації дисципліни використовується персональний комп'ютер або ноутбук із стабільним доступом до мережі Інтернет, вебкамера, гарнітура (мікрофон і навушники), а також за потреби — планшет або смартфон як додатковий пристрій для участі в заняттях і виконання завдань.

Програмне забезпечення включає платформи для організації відеоконференцій (наприклад, Zoom, Google Meet або Microsoft Teams), системи управління навчанням (Google Classroom, Moodle), текстові та презентаційні редактори (Microsoft Word, Google Docs, PowerPoint), а також сервіси для спільної роботи та обміну файлами (Google Drive, OneDrive).

Наочність дисципліни забезпечується використанням мультимедійних презентацій, інтерактивних схем і таблиць, відеолекцій, навчальних демонстрацій, цифрових підручників і

статей, а також візуалізацій у форматі інфографіки. Додатково можуть застосовуватися онлайн-тести, інтерактивні завдання та симуляційні матеріали, що сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу та підтримують активну взаємодію зі студентами в дистанційному форматі.

Система оцінювання та вимоги: підсумкова рейтингова оцінка з курсу не може перевищувати 100 балів та розподіляється наступним чином: заходи поточного контролю – не перевищують 50 балів, залік – не перевищує 50 балів. За роботу на практичних (семінарських) заняттях здобувач може отримати не більше 30 балів. *Критеріями оцінки при усних відповідях* виступають: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки. Тобто 5 балів – за повну та добре аргументовану й проілюстровану прикладами доповідь, 4 – за недостатньо повне, але певною мірою обґрунтоване повідомлення, проілюстроване прикладами, 3 – неповна відповідь з наведенням поодиноких аргументів та прикладів, 1-2 – за окремі доповнення та приклади. **Самостійна робота студентів.** Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем у вигляді ілюстративного альбому-реферату. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання реферату. Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів у кожному із змістових модулів.

Список рекомендованих джерел, літератури та інформаційних ресурсів:

Базова

1. Від мурів до бульварів: творення модерного міста в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.); відп. ред. О. П. Реєнт. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2019. 608 с.
2. Вілсон Б. Метрополіс. Історія найвидатнішого винаходу людства; пер. з англ. Київ: ArtHuss, 2025. 360 с.
3. Добржанський С. Міське управління Правобережної України, Галичини і Буковини: порівняльний аналіз функціонування органів влади (друга половина XIX – початок XX ст.). Чернівці: Друк Арк, 2021. 452 с.
4. Карліна О. Урядова статистика про міста Волинської губернії (до 1870-х років). Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія». 2023. Вип. 2 (49). С. 102–108.
5. Бердянський літописець Василь Крижанівський. / упоряд. І.І. Лиман, В.М. Константинова. – Запоріжжя: Тандем-У, 2007. – 300 с.
6. Константинова В. М. [Урбанізація: південноукраїнський вимір \(1861–1904 роки\)](#) / Наук. ред. А. В. Бойко. Запорізьке наукове товариство ім. Я. Новицького; Запорізьке відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Запорізький національний університет; Бердянський державний педагогічний університет; Запорізьке наукове товариство ім. Я. Новицького. – Запоріжжя, АА Тандем, 2010. – 596 с.
7. Константинова В. М. [Соціокультурні аспекти урбанізаційних процесів на півдні України \(друга половина XIX – початок XX століття\)](#) / В. М. Константинова. – Запоріжжя : Поліграфічна дільниця ЗНТН, 2011. – 100 с.

Допоміжна

8. Лендрі Ч. Креативне містотворення: його сила і можливість; пер. з англ. Київ: Наш формат, 2020. 252 с.
9. Назарук М. Львів: місто, природа, простір. Львів: Вид-во Старого Лева, 2022. 336 с.
10. Сім Д. М'яке місто. Щільність забудови для щоденного життя; пер. з англ. Київ: Наш формат, 2023. 256 с.
12. Верменич Я. В., Дмитрук В. І., Архипова С. І. Міська історія України: проблеми початкового датування. Науково-довідкове видання. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 140 с. Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-5542-5/978-966-02-5542-5.pdf>.
13. Верменич Я.В. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення. К.: Інститут історії України НАН України, 2011. 306 с. 4. Коваленко О.В. Історична урбаністика. Курс лекцій. http://lecture.in.ua/kurs_lectij-istorichna-urbanistika.html
14. Склер Л. Проект «Ікона». Архітектура міста і глобалізація; пер. з англ. Київ: Наш формат, 2024. 416 с.
15. Фицик Л. А. Урбанізаційні процеси на українських землях у складі Російської імперії у кінці XIX – на початку XX ст. Південний архів (Історичні науки).2023. Вип. XLI. С. 102–109.
16. Флорида Р. Криза урбанізму. Чому міста роблять нас нещасними; пер. з англ. Київ: Наш формат, 2019. 320 с.
17. Пятницькова І. І. Урбаністичні дослідження в сучасній українській історіографії. Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства». 2021 URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1919/1/Урбаністичні%20дослідження%20у%20сучасній%20українській%20історіографії_Пятницькова_%20І.І..pdf
18. Cagney Kathleen A., Cornwell Erin York, Goldman Alyssa W., Cai Liang. Urban Mobility and Activity Space. Annual Review of Sociology. 2020. 46. P. 94.
19. Low S. M. (Ed.). (2019). The Routledge handbook of anthropology and the city. New York: Routledge.
20. Szulkin M., Munshi-South J., Charmantier A., eds. Urban evolutionary biology. Oxford University Press, USA, 2020.

Інтернет-ресурси

21. <http://www.nbu.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
22. <http://niu.org.ua> - Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого
23. <http://nibu.kyiv.ua> – Національна історична бібліотека України
24. <https://library.iniv.kiev.ua> – Наукова бібліотека імені М. Максимовича
25. <http://history.org.ua> - Інститут історії України НАН України